

AANTEKENINGEN

SCHONENSE EN VLAAMSE KAAKHARING IN DE 14DE EEUW

Onlangs publiceerde de heer G. Doorman in het Tijdschrift voor Geschiedenis een artikel over „het haringkaken en Willem Beukels”¹⁾. Hierin gaf de schrijver als zijn mening te kennen, dat het kaken van de haring op zee werkelijk een Vlaamse uitvinding uit de periode 1315–1330 is en dat het als zodanig op het aktief van Willem Beukels, schepen van Biervliet in 1313, gebracht kan worden. Nogmaals willen we hier op het ongerijmde van deze voorstelling wijzen²⁾.

In deze korte aantekening willen we het niet hebben over de specifieke techniek van het haringkaken op zee, noch over de etymologische betekenis van de woorden „kaken” en „kaakharing”. Nemen we eenvoudig aan, dat „kaken” betekent „in tonnen slaan” en „kaakharing” „in tonnen geslagen haring”. Vooralsnog is de bijzonderste kwestie te weten wie het eerst met het in tonnen slaan van de haring begonnen is, de Hanzekooplui in Scanië of de Vlamingen op zee.

Geen enkele tekst van vóór 1393 toont ons de Vlaamse vissers kaakharing, dus in tonnen geslagen vis, direct uit de Noordzee in Vlaanderen of Frankrijk aanvoeren. Wel zien we ze „korfharing”, gesteurde of gezouten vis in korven of manden, aanbrengen³⁾. De vissers vaarden „te

¹⁾ G. Doorman, Dipl.-Ing. Het Haringkaken en Willem Beukels, in *Tijdschrift voor Geschiedenis*, 69ste jrg., 1956, blz. 371–386.

²⁾ R. Degryse, Oorsprong van het Haringkaken in Vlaanderen, in *Nederlandse Historiebladen*, dl. I (1938), blz. 201–219.

Idem, Willem Beukel(s) van Hughevliet, in *De Vlaamse Gids*, 38ste jrg., (1954), blz. 403–410.

Idem, Willem Beukel en de invoering van het haringkaken, in *Marine, Maandblad van de Belgische Zeevaarbond*, 56ste jaar, nr 3, maart 1956.

³⁾ „Clais filius Boudens hem met twintichsten van veinoten was doet ghesceghen te Schardenbourch in de havene ende al sijn goet ghenomen ende gheroeft van Inghelscen lieden van Winkelse ende van Blakene, twelke goet es gheprist bij soufisanten lieden, te wetene een scip met al sinen ghewanden 45 lb. Inghels.

Item, 17 last korfharinghes, elk last 3½ lb. Inghels.

Item, 55 harinchnet, elk net 15 s Inghels.

Item, van hare vitaille, die sie hadden binde sceppe, 5 lb. Inghels.

Item, 16½ lb. Inghels in droghe ghelde.

Item, van haren kleder ende van haren bedden, 3½ lb. Inghels.

Somme van al deser scade 170 lb 15 s. Inghels, dit verlies was binnen verden in tiaer doe men scref 18 inde maent van oest!”.

Uit een klaagbrief van de lieden van Lombardsijde (1318). Gent. Rijksarchief, fonds de Saint-Genois, nr 1371. De genoemde Engelse havens zijn Scarborough, Winchelsea en Blakeney.

corven" 1). Ze werden dan ook weldra „corvers" genoemd²). Onder de regering van Filips de Stoute, de eerste Bourgondische hertog, nam dit woord ook de betekenis van zeerover of piraat aan. Het is gemakkelijk te begrijpen waarom. De hertog voerde toen inderdaad met zijn vissers een zeeoorlog tegen Engeland.

Het is mogelijk, dat de uit zee aangevoerde „korfharing" reeds een zekere bewerking, hoe primair ook, ondergaan had. Waarom niet? De vissers produceerden toch immers ook „vivelot", een andere soort bewerkte haring³). De bewerking zelf van het „kaken" of in tonnen slaan van haring was in Vlaanderen gekend. Ze gebeurde evenwel niet aan boord van de schepen, maar aan wal en deze haring was niet voor de handel bestemd. Tonharing voor de handel werd er in Vlaanderen vóór 1393 niet geproduceerd⁴). Dit was onmogelijk wegens de Hanzische invoer te Damme, waar zich sedert 1324 de stapel van de Schonense tonharing bevond. De Duitse Hanze had inderdaad te Schonen en te Falsterbo in Scanië (zuidpunt van Zweden, toen Deens gebied), sinds het einde van de 13de eeuw, het kaken van de haring aan wal geïndustrialiseerd⁵). Dit is zelfs zo waar, dat de Deense vissers, die de haring aanbrachten, aan dit bedrijf geen ander aandeel dan de aanvoer van de vis hadden.

1) „Item, van Jacob Dankaerde ende Pieter fs Hughe, van dat sij ghesocht waren in haer ghiselscep ende daer niet vonden, daer of die boete soude zijn 60 lb., daer of zij hem werden, dat vriendelijke vrede binnen vreden over hem beeden ghegheven was ende naer die vorme van miñs heren souvereyns utehanghenden lettren ende dat zij bi rampe verstecken waren in Scollant, daer omme haer reyse te corven wel 9 weken land, die andere bijna 3 weken of een maent deden, dit ghemerct ende dat sij groot goet tachter voeren ende om een cleen ocuzoen, dat den last van sculde buten Hughevlieten ghebleven soudē hebben, liet ic pays maken om 30 lb."'. Brussel, Alg. rijksarchief, nr 1417. Rekening van de baljuw van Hughevliet, Jhan van Crayenbrouc, van 19 mei tot 20 september 1378.

2) „que aucuns pescheurs appelez verschers ne fassent aucun herenc caque, tel que faisoient lesdiz verschers ou corvers". R. Degryse, in *Nederl. Historiebladen*, I (1938). Bewijsstuk I. Stuk van 5 augustus 1399. Verscher betekent: wie verse haring uit zee aanbrengt.

3) „ne que aucun amenast ou vendist en icellui nostre pays herens ordonnez a guise de viveloy, que font les pescheurs nommes verschers ou gauwelars, et pareillement que aucun n y pendist, sechast ou ferast herens appelez corfarinc, ne les vendist ou achatat . . .". Ibidem. Ordonnantie van 5 augustus 1399. – De „vivelot" dankt haar naam aan de plaats Filey (eertijds Fiveley, York) op de Engelse oostkust. – Dat de haring reeds op zee bewerkt kan geweest zijn, blijkt uit een passus van 1377: „si in estate piscis ad mare apertus et salsatus, capite non absciso . . .". A. Giry, *Histoire de la ville de Saint-Omer, jusqu'au XIVe siècle*, Parijs, 1877, blz. 465, bewijsstuk nr LXXXV, voetnoot 1.

4) Te Grevelinge (*Gravelines*) werd in de tweede helft van de 13de eeuw veel haring gezouten, vooral door de lieden van Sint-Omaars (Saint-Omer). Geen enkele tekst toont nochtans aan, dat hiervoor tonnen gebruikt werden. Ibidem, blz. 437.

Wel werd in het huishouden voor eigen gebruik haring in tonnen gezouten: „van 3 cupen harinc in te kakene, 12 s". Rekening van het Sint-Janshospitaal te Brugge, van 1332, L. Gilliodts-Van Severen, *Encore l'hôpital Saint-Jean, à Bruges, in La Flandre*, (1874), blz. 363.

5) J. Nanninga-Uitterdijk, *De Haringvangst van Kampen op Schonen in de 14de eeuw, in Bijdragen tot de Geschiedenis van Overijssel*, uitgegeven door J. Nanninga-Uitterdijk en L. Van Hasselt, deel XI, 2de serie, 1ste deel. Zwolle, 1896, blz. 291 en vlg.

De Hanzische handel in kaakharing is aan de hand van sommige rekeningen na te gaan. Dit is o.m. zo voor de in het Zwin geloste hoeveelheden en wel omdat van 1372 af op de aankoop van kaakharing te Sluis, in afbreuk van de stapeldwang te Damme, een nieuwe tol drukte¹⁾. De Schone tonharing werd in beide havens uitsluitend in het na- en voorjaar, met het oog op de vastendagen, ingevoerd. De rekeningen van de waterbaljuw van Mude geven ons voor Sluis de cijfers van de aangevoerde hoeveelheden, dit voor de periode 1374-'84. Ze geven ons tevens tal van inlichtingen over de inbreuken, waaraan de Vlamingen en de Oosterlingen zich bij de import van Hanzische kaakharing in het Zwin schuldig maakten. Deze inbreuken betroffen vooral het aankopen, het overschepen en het lossen van kaakharing te Sluis zonder betaling van de nieuwe tol, ten bedrage van 12 groten de last. In 1383 en 1384 drukte bovendien een oorlogsschatting op de door de Oosterlingen, waaronder de lieden van Kampen en Harderwijk, aangevoerde kaakharing.

De statistiek van de te Sluis geloste en aangekochte hoeveelheden Hanzische kaakharing is indrukwekkend. Voor Damme beschikken we jammer genoeg niet over een dergelijke statistiek. Hier volgen de cijfers voor Sluis, naar een eerste voorlopig onderzoek van de gegevens, die in de rekeningen van de waterbaljuw van Mude te Brussel (Alg. Rijksarchief. Rekenkamer van Vlaanderen en Brabant, rolrekeningen, inventaris Nelis, zie de nummers hierbij) voorkomen²⁾:

¹⁾ „Vort, zo hebben sy nu eyne wonheyt uppenomen, des er des nicht en was, zo waner wy unsin haring ende Hamborger beer vorkoft hebbe to der Slues, zo nemet dy balliu von eliker last 12 grote von denghemen, dy dat van uns kopen, dat zere gheyt keggen unsin vriheyt . . .”. K. Koppmann, G. von der Ropp en D. Schäfer, *Recesse und andere Akten der Hansetage*. Leipzig, van 1870 af. Band II (1872), blz. 454, nr 61 c. Klacht van de Duitse koopman te Brugge van december 1372.

Zie ook R. Degryse, *De Hanzische visimport in het Zwin in de XIVde eeuw, in Marine. Maandblad van de Belgische Zeevaarbond*, 55ste jaar, juni-juli 1955. nr 6, blz. 11-13.

²⁾ Elke rubriek betreffende de tolheffing op de Hanzeatische kaakharing te Sluis, voorkomende in de rekeningen van de waterbaljuw van Mude, begint aldus: „Item, ontfanghen van caecharinghe, die niet en voer tsinen staple ten Damme, twalef grote vander last” (nr 1.499, anno 1376). Dan volgt de opsomming van de namen van degenen, die kaakharing aangekocht en bij de aankoop de verschuldigde tol betaald hadden. Bijvoorbeeld in genoemde rekening enkele posten:

„Int eerste Jan de Beer van 86 last 4 tonnen, 51 lb. 16 s.

Item, Jan Buuc van 15 last, 9 lb.

Item, Pieter van Deventer van 4 last, 2 lb. 8 s.

Item, Jan Spikerbore van 6 last 6 tonnen, 3 lb. 18 s.

. Item, Meeus Buekel van 11 last, 6 lb. 12 s.” (Ibidem, nr 1.499).

De rekeningen bevatten ook de lijst van de beboetingen wegens overtreding van de stapelrechten. Hierbij een drietal voorbeelden waaruit blijkt, dat de lieden van Hughevliet, Nieuwpoort en Duinkerke hun kaakharing uit Sluis of Zierikzee betrokken:

„Item, ghecalengeert Janne den Jueden, van dat hi vier last caecharinx verbaertert zoude hebben, die int Zwin laghen, om andren harinc, die te Hughevliet lach, jeghen den stapel van den Damme, dannof de verbeurte es lijf ende goet in s heren ghenaden, pais omme 60 lb.” (jan-mei 1376, nr 1494). Verbaertereu: ruilen.

„Item, ghecalengeert Jan Cant ende Jan Pauwel van Dunkerke, van dat zij 13 last caecharinx brochten van Zierixee int Zwin ende overscepten te Slepeldamme om te

sept.-jan. 1374-1375: 506 last 10 tonnen, d.i. 6.082 tonnen (21 posten) (nr 1492)
 jan.-mei. 1375: 553 last 3 tonnen, d.i. 6.639 tonnen (21 posten) (nr 1495)
 sept. 1374-meï 1375: 1060 last 1 ton, d.i. 12.721 tonnen samen

sept.-jan. 1375-1376: rekening van de waterbaljuw van Mude ontbreekt
 jan.-mei. 1376: 1.479 last 7 tonnen, d.i. 17.755 tonnen (48 posten) (nr 1494)

sept.-jan. 1376-1377: 1.267 last 11 tonnen, d.i. 15.215 tonnen (51 posten) (nr 1499)
 jan.-mei. 1377: 776 last 6 tonnen, d.i. 9.318 tonnen (33 posten) (nr 1500)
 sept. 1376-meï 1377: 2.044 last 5 tonnen, d.i. 24.533 tonnen samen

sept.-jan. 1377-1378: 1.626 last 5 tonnen, d.i. 19.517 tonnen (51 posten) (nr 1504)
 jan.-mei. 1378: 855 last 10 tonnen, d.i. 10.270 tonnen (32 posten) (nr 1506)
 sept. 1377-meï 1378: 2.482 last 3 tonnen, d.i. 29.787 tonnen samen

sept.-jan. 1378-1379: 1.668 last d.i. 20.016 tonnen (64 posten) (nr 1509)¹⁾
 jan.-mei. 1379: 227 last d.i. 2.724 tonnen (29 posten) (nr 1511)
 sept. 1378-meï 1379: 1.895 last d.i. 22.740 tonnen samen

dec.-mei 1379-1380: 1.178 last 6 tonnen, d.i. 14.142 tonnen (48 posten) (nr 1513)
 jan.-mei 1382 490 last 5 tonnen, d.i. 5.885 tonnen (10 posten) (nr 1515)²⁾

dec.-mei 1383: kopers: 168 last 1 ton, d.i. 2.017 tonnen (12 posten) (nr 1517)
 lieden van Kampen 1245 last 6 tonnen, d.i. 14.946 tonnen (55 posten) ³⁾
 Oosterlingen 279 last 8 $\frac{1}{2}$ tonnen, d.i. 3.356 $\frac{1}{2}$ tonnen (32 posten)⁴⁾

voerne te Dunkerke, zonder te voerne ten Damme tsinen rechten staple. Ende waren der mede ghezeilt in de zee, daer ze de bailliu vorseid achtervolghede, den welken harinc de bailliu vornoemd vercocht heeft ende daer of ontvang te mijns gheduchts heren bouf 606 lb". (jan.-mei 1375, nr 1495).

„Item, ghecalengeert Heinric Maes van der Nieuport, van dat hi brachte in t Zwin van Zerexce 14 tonnen caecharinx, dewelke hi over scepte om te voerne ter Nieuport jeghen den stapel van den Damme, waer of de verbeurte es lijf ende goed in sheren ghenaden, pais omme 60 lb". (mei 1383-maart 1384, nr 1518).

¹⁾ Een fragment van deze rekening is afgedrukt in L. Gilliodts-Van Severen. *Cart. de l'Estaple de Bruges*, Brugge, 1904-'06, deel I, blz. 58-60. nr 78, met de verkeerde datum 1278, in plaats van 1378 (o.s.).

²⁾ De volgende rekeningen zijn grotendeels afgedrukt in N. De Pauw, *Froissart's Chronijke van Vlaenderen* (vertaling van Froissart door Gerijt Potter van der Loo). Uitgave Nap. de Pauw. Gent 1898-1909. Deel II, blz. 123-130 (jan.-mei 1382, nr 1515), blz. 131-156 (dec. 1382-meï 1383, nr 1517). Niet de rekening mei 1383-maart 1384 (nr 1518). - Na 1384 ontbreken de rekeningen van de waterbaljuw van Mude. Van 1400 af bleven ze te Rijsel bewaard.

³⁾ „Deze naervolghende personnen van Campen hebben verdinct haer lieder caecharinc, daerof zij ghecomposeert hebben jeghen den rewaert vorseid, bi acorde ende beveelne van minen heere vornoemd, om een pond grote van elker last, omdat zij bin zinen lande vonden waren coopslaghende ende converserende met zinen rebellen, doe hi uutten zinen lande was.

Int eerste, Heinrie Clinkenbergh. . . (volgen 9 namen) . . . van 898 last harincx, een pond grote van der last, comt 10.776 lb.

Item . . . (2 namen) van 20 lasten, 240 lb." enz.

N. De Pauw, *ibidem*, deel II, blz. 139 (rekening nr. 1517).

⁴⁾ „Deze naervolghende personnen, Oosterlinghen hebben verdinct haerlied caecharinc, daerof zij ghecomposert hebben jeghen den rewaert vorseid om een pond grote van elker last, omdat zij binnen mijns heeren lande vornoemd vonden waren coopslaende ende converserende met zinen rebellen, doe hi uutten zinen lande was.

Int eerste, van Herman Westervelde. van Danseke, van 46 lasten 8 tonnen, 560 lb. Volgen dan de namen van lieden uit „Zonden", „Pruchen", „Lubeke", „Asselt" en vooral Danzig. *Ibidem*, deel II, blz. 142 (rek. nr 1517).

Oosterlingen uit Gelderland: 142 last 3 tonnen, d.i. 1.707 tonnen (20 posten) ¹⁾
 of
 1.835 last 6 tonnen, d.i. 22.026 tonnen $\frac{1}{2}$ samen

mei 1383—maart 1384: kopers 191 last, d.i. 2.292 tonnen (15 posten) (nr 1518)
 Oosterlingen 147 last, 2 tonnen 1.766 tonnen
 of
 338 last, 2 tonnen d.i. 4.058 tonnen samen

In de periode 1374—1384 stellen we te Sluis dus een gemiddelde aanvoer van zowat 1.500 à 2.000 last of 18.000 à 24.000 tonnen Hanzische kaakharing per tijdvak najaar-voorjaar vast. Voor Damme hebben we één cijfer: in de periode december 1382—mei 1383 betaalden de Oosterlingen de oorlogsschatting voor 612 last kaakharing, wat op 7.344 tonnen neerkwam. Dit was evenwel maar een gedeelte van de door hen aangevoerde vis. Andere kooplieden hadden ook nog te betalen ²⁾. Wat er ook van zij, van een daling van de Hanzische tonharingimport kan er tot 1383 bezwaarlijk gesproken worden.

Soortgelijke gegevens als voor Sluis bezitten we ook voor Mechelen in de periode 1365—1370. Zo zien we inlandse kooplui aldaar in 1365 zowat 200 last of 2.400 tonnen tonharing uit Antwerpen invoeren ³⁾. We mogen dus werkelijk spreken van een massale invoer van kaakharing door de Hanzeaten in Vlaanderen en Brabant ⁴⁾.

¹⁾ „Deze naevolghende personen, Oosterlinghe zijnde uutende lande van Ghelre, hebben verdinct haerlieder caecharinc, daerof zij ghecomposeert hebben jeghen de rewaerd vorseid, bi acoorde van minen heere vornoomd ende tsinen beveelne, om den zesten penningh van dat elc last van den vorseiden haringhe ghalt, omdat zij binnen mins heeren lande vorseid vonden waren coopslaende ende converserende met zinen rebellen, doe hij buten zinen lande was van Herderwijk, van 9 lasten, 83lb.” Int eerste, van Gheeraard f. Claeus. Volgen dan de namen van andere lieden uit „Helbourgh”, „Zutfene” en vooral Harderwijk. Op te merken, dat de oorlogsschatting hier op de verkoopprijs berekend wordt en niet op de hoeveelheden kaakharing. *Ibidem*, deel II, blz. 144 (rekening nr 1517).

²⁾ „Ontfaen van diversen coopliden, Oosterlinghen ende andren, hiernaer verclaerst, van wijne, haringhe ende asschen, die hi vant bin den Damme ten tiden dat onze gheduchten here laetst in zijn land quam:

Eerst, van ere compositie, die ghemaect was bi onzen voorseiden here ende den heren van zinen rade, van 712 last harincx, toebehorende diversen coopliden van Almaengen, dies de bailliu bevel hadde bi lettren, 3.000 franken, valent 5.625 lb.

Item, van enen Pieter van de Tolle, van 15 last harincx . . . enz”. *Ibidem*, deel II, blz. 162. Rekening van de verbeurdverklaringen te Damme in de periode dec. 1382—mei 1383. — Zie ook Hanserecesse, deel II, blz. 412—413, stuk, dat 612 last aangeeft en 3500 fr.

³⁾ R. Doehaerd, *Comptes du tonlieu d'Anvers (1365—1404)*. Publicatie van de Kon. Commissie voor Geschiedenis. Brussel, 1947, blz. 83—222: invoer te Mechelen in de periode 1365—70. Jaar 1365, aanvoer volgens onze eigen berekening.

⁴⁾ „In den Jahren 1368—69 hat Lübeck allein jährlich 200 schiffe nach Schonen gesandt und durchschnittlich 36.400 Tonnen von Schonen ausgeführt, wozu für die übrigen deutschen Ostseestädte noch 62.100 Tonnen und für die nordwestdeutschen, süderseeischen Städte und Kampen weitere 20.000 Tonnen kommen, so dasz die Gesamtausfuhr aus Schonen 100.000 Tonnen weit übersteigt.

In den Jahren 1398—1400 hat sich die Ausfuhr noch bedeutend gesteigert, beinahe verdoppelt, denn die Heringseinfuhr in Lübeck allein berechnet sich für diese drei Jahren auf 66—77.000 Tonnen jährlich”

A. Nielsen, *Daenische Wirtschaftsgeschichte* blz. 60.

Opvallend is wel, dat de Hanzeatische tonharing van \pm 1330 af in Vlaanderen – althans in de streek van Brugge – en in Frankrijk „caecharinc” of „caqueharenc” en overal elders tonharing genoemd werd. Ook de Hanzeaten kenden geen andere benaming dan deze laatste. Als we vóór 1393 ergens in een Franse of Vlaamse tekst de term „caqueharenc”, „harenc caque” of „caecharinc” ontmoeten, dan wordt hiermee telkenmale Hanzeatische, in Scanië gefabriceerde tonharing, geen Noordzeevis, bedoeld.

Het zijn de gebeurtenissen van het einde van de 14de eeuw, namelijk de moeilijkheden, die de Duitse Hanzekooplui van 1383 af in Vlaanderen en van 1393 af in hun verkeer op Schonen ondervonden, die de Vlamingen in de mogelijkheid stelden zelf kaakharing voor de handel voort te brengen en de plaats van de Oosterlingen in te nemen. De vijandschap tussen beide volken inzake de tonharing manifesteerde zich nochtans eerst in 1389, toen de Hanze in Scanië verordende „den Vlamingen noch tunnen, noch solt (te) vorkope”¹⁾. Voor de Vlamingen was er voortaan geen plaats meer te Schonen. In 1393 bleven echter ook de Hanzeaten momenteel uit Scanië weg en wel uit vrees voor de zeeroverij. Hier wellicht leggen we de vinger op de wonde

In 1393 horen we uit de Engelse koninklijke ordonnantiën voor de eerste maal gewag maken van vreemdelingen, die het aangedurfd hadden op de oostkust van Engeland nabij Scarborough (York) te landen om er haring in tonnen te slaan. Soortgelijk voorval deed zich het jaar nadien nabij Whitby in de streek van Great-Yarmouth voor. In beide gevallen zag koning Richard II zich verplicht tegen dit onwettig optreden maatregelen te treffen. Gezien telkenmale de vreemdelingen zich niet alleen aan onwettige uitvoer van vis, maar ook aan onwettig inzouten en onwettig roken van haring schuldig gemaakt hadden, mogen we ons met recht en reden afvragen of we hier niet staan voor de eerste pogingen inzake het in tonnen slaan van Noordzeeharing, ter vervanging van het ontbrekende Schonens product²⁾.

Van belang is dat in 1395 gepoogd werd te Sluis kaakharing, die „an Ingheland zide of an Scotland zide ghezouten was” te lossen „zonder ziner te staple (te Damme) te laten komen”. Het is duidelijk dat men de gekaakte Noordzeeharing, clandestien of niet, onder de mom van Schonense tonharing of ter vervanging van dit laatste product, te Sluis en te Damme aan de man wou brengen³⁾. Weldra echter werd over deze „frauden” van de vissers „in t vanghen van den haringhe” geklaagd⁴⁾. Het jaar nadien, in 1396, werd dan ook het kaken van de Noordzeeharing aan al de Vlaamse

¹⁾ K. Koppmann enz. *Hanzerecesse*, a.w., deel III, 423, paragr. 1, nr 425. Ordonnantz gegen die Fläminger (1389).

²⁾ *Calendar of Close Rolls. Richard II (1392-'96)*, blz. 165–166, stuk van 28 augustus 1393 en blz. 386, stuk van 29 augustus 1394.

³⁾ Op 6 oktober 1395 zond het stadsbestuur van Damme twee afgevaardigden naar „Sluis . . . an de pachters van den orlove, omme dat zij hebben ende nemen wilden 12 grote van den last harinx, die an Ingheland zide of an Scotland zide ghezouten was, zonder ziner te staple laten komen”. L. Gilliodts–Van Severen, *Inv. des Archives de la Ville de Bruges*, Brugge 1871–'78, deel VI, blz. 17.

⁴⁾ Brugge. Stadsarchief. Stadsrekening van 1396.

vissers verboden. Eerst in 1399 kwam de hertog van Bourgondië, Filips de Stoute, voor Biervliet en Hughevliet op zijn verbod terug en dan nog onder wel bepaalde voorwaarden, waaronder de verstapeling te Biervliet. De volgende jaren zouden ook Nieuwpoort, Oostende en andere Vlaamse vissersplaatsen, mits dezelfde beperkingen, van dezelfde gunst mogen genieten ¹⁾.

Zeker en vast waren de vissers van Biervliet en Hughevliet de eersten, om in het kaken van de Noordzeeharing een rol te spelen. De traditie bewaarde ons de naam van Willem Beukel(s), als zijnde de promotor van het Vlaamse haringkaken. We treffen een Willem Beukel aan te Biervliet in 1392 ²⁾ en een Willem Beukel te Hughevliet in de jaren 1388-'96. Deze laatste verwierf vermaardheid door in 1388 op zee de Portugese prins Don Diniz te kapen. De hertog van Bourgondië wou naderhand deze gevangene van hoge rang tegen de in Engeland aangehouden admiraal van Vlaanderen, Jan Buuc, oud-burgemeester van Sluis en makelaar in Schoneuse kaakharing, uitwisselen. Hiervan kwam evenwel niets terecht ³⁾.

De enige Willem Beukel, die met de invoering van het haringkaken in Vlaanderen iets te maken gehad kan hebben, is onzes inziens de „pescheur” en „pouvre maronnier” van die naam uit Hughevliet. De Oostendse traditie dienaangaande is uitdrukkelijk, alhoewel Beukel's voornaam niet meer met juistheid gekend was. Overigens vergist ook Marcus van Vaernewijk zich, als hij Beukel de voornaam Jan toekent. Dat laatstgenoemde schrijver Beukel als inwoner van Biervliet bestempelt, is niet te verwonderen. Ook in deze haven moet Willem Beukel van Hughevliet verkeerd hebben. Hij bracht er, onder leiding van zijn stuurman, Don Diniz aan wal. Te Biervliet bevond er zich inderdaad een grafelijke vesting onder gezag van een kapitein. Niet Hughevliet, maar Biervliet was het uitgangspunt van

¹⁾ R. Degryse, Oorsprong van het Haringkaken in Vlaanderen, blz. 207 en blz. 216, bijlage. Hertogelijke ordonnantie van 5 augustus 1399 ten voordele van Biervliet en Hughevliet.

²⁾ „Guillaume Bukel, calengies d un cop de pung contre Hughe Reighere, compose de la part de mons. pour 35 s”. Brussel. Alg. Rijksarchief. Rekenkamer, nr 13.662 Rekening van Maes Sconejans, baljuw van Biervliet, over de periode 31 jan. 1391-15. februari 1393.

³⁾ „Si fut messire Jehan Bucq mis en prison courtois a Londres . . . Si en eust le duc de Bourgoingne volentiers par eschange rendu le frere du roy Jehan de Portingal, que ceux de Biervliet prindrent sur mer en venant a Medlebourg, mais ils le prindrent sur leur puissance, car sur les mettes de Zeellande ils ne l eussent point prins”. J. Froissart, *Chroniques*, uitgave Kervyn de Lettenhove. Brussel 1867-'77, deel XII (Brussel 1871), blz. 77.

Betreffende deze daad van zeeroverij en kaapvaart, waarin Willem Beukel van Hughevliet een aandeel had, zie ook Salvador Dias Arnaut, Froissart e Joso Fernandes Pacheco, in *Revista Portuguesa de Historia*, tomo III. Coimbra 1947, blz. 129-159. Zie meer bepaald blz. 137-142.

-Voor Jan Buuc, zie ook voetnoot 2 hierboven, blz. 3.

⁴⁾ „Den vierden dach van november, ghesendt te Biervliet anden ammirael van Vlaendre ende te Hughevliete, up t stic van den goede ghenomen bi den coorvers van Vlaendre zekeren coopliden van Almaingen, van Holland, van Zeeland ende ook poorters van Brucghe, up den stroom van Vlaendre”. L. Gilliodts-Van Severen, *Cartulaire de l'ancienne Estaple de Bruges*, a.w., deel I, blz. 430, nr 513. Uittreksel uit de Brugse stadsrekening van 1403-'04.

de rooftochten van de Vlaamse korvers⁴). Dit bleef het tot 1404, het jaar van de beruchte „Elisabethsvloed” of grote overstroming (19 nov. 1404). Men denke alleen aan de veroordeling in 1404 van de twee bastaardszons van Lodewijk van Male, Robert en Victor, die de korvers van Vlaanderen onder hun bevel hadden. Van 1396 af overigens trad, als admiraal van Vlaanderen, Jan Blankaert, de vroegere kapitein van Biervliet op. Het is dan ook niet te verwonderen, dat de Gentse traditie de naam van Willem Beukel van Hughevliet aan die van de stad Biervliet gekoppeld heeft.

Eigenlijk is de kwestie Beukel van minder belang. Waar het op aankomt, is aan te tonen, dat men met het kaken van de Noordzeeharing omstreeks 1393 ongeveer tegelijk in Vlaanderen, Holland, Zeeland, Normandië en Engeland begonnen is. De talrijke maatregelen, die van die datum af, vooral van 1394 af, in de landen omheen de Noordzee gelegen tegen het „onwettig” kaken van Noordzeeharing getroffen werden, tonen aan, dat de zoogenaamde Vlaamse uitvinding ook elders had plaats gevonden en slechts op een nabootsing van de Hanzeatische techniek neerkwam¹). De geschiedenis van de Noordzeevisserij vormt immers in de middeleeuwen reeds één geheel. Dit mogen we niet uit het oog verliezen.

R. DEGRIJSE

1) „Une ordonnance échevinale de (Abbeville) du 31 décembre 1394, cite le „herenc caqué de Scone” comme „bon et nourissant”. — „Plusieurs doléances ont este a nous faictes” déclarent en 1394 les échevins d'Abbeville, à propos des harengs débarqués, „des wardes sermentés sur ce ordenés et établis” sont chargés d'en vérifier la qualité et de jeter les harengs „contrefais”. Eric Dardel, *La pêche harenguière en France*, Parijs 1941, blz. 27, voetnoot 5, en blz. 59.

Hetzelfde jaar werden ook te Kleef maatregelen in verband met de Schonense kaakharing getroffen. In de verordening dienaangaande wordt het onderscheid, opgelegd tussen „Schoenschen heringh” en „Engelschen heringh” gemilderd. K. Höhlbaum, K. Kunze en W. Stein, *Hansisches Urkundenbuch*, dl. V, blz. 185.

Ook te Kampen kwam er in 1394 een verordening op de verkoop van Noordzeeharing. Niemand mocht voortaan nog zulke haring verkopen of hij moest aan de koper uitdrukkelijk verklaren, dat het Noordzeevis was. J. Nanninga, artikel aangehaald hierboven. Zie blz. 323.